

3. ÖVERFÖRING TILL SPECIALUNDERVISNING OCH FÖRLÄNGD LÄROPLIKT

Hans-Erik Jansson

Utgångspunkten för den utbildning som ges i grundskolan är att den skall ordnas så att elevernas ålder och förutsättningar beaktas. Det betyder bl a att eleverna har rätt till läroplansenlig undervisning alla skoldagar och att undervisningsgrupperna skall sammanställas så att målen kan nås. De allmänna målen och allmänna anvisningarna gäller alla elever, också elever i specialundervisning.

För en del elever som tillfälligt inte lyckas följa studietakten eller annars behöver särskilt stöd, är den stödundervisning (6 § GrUL) grundskolan skall ge tillräcklig. De elever som konstateras ha lindriga inlärnings- eller anpassningssvårigheter har rätt att få specialundervisning på deltid utöver den övriga undervisningen (17§ 1 mom GrUL).

Vem skall överföras/intas till specialundervisningen?

Den elev som till följd av handikapp, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller någon annan därmed jämförbar orsak inte kan undervisas (enligt allmänundervisningens läroplan) skall överföras/intas till specialundervisning.

Specialundervisningen skall även i detta fall, i mån av möjlighet, ordnas i samband med den övriga undervisningen, dvs genom inklusion, eller annars i specialklass eller på något annat lämpligt ställe (17§ 2 mom GrUL).

Om det kan konstateras att undervisningen för en elev måste anpassas i ett eller flera ämnen skall eleven alltid först överföras/intas till specialundervisning. Hur anpassningen görs och i vilka ämnen och avseenden detta bör ske bestäms sedan i den individuella planen för hur undervisningen skall ordnas.

En elev kan också överföras till specialundervisning utan att man ger s.k. anpassad undervisning i något enda ämne.

Initiativet till den process som leder till överföring/intagning till specialundervisning kan tas av vårdnadshavarna, klasslärare, förskollärare, speciallärare etc.

Hur sker överföring/intagning till specialundervisning?

Utgångspunkten för beslut om överföring/intagning skall vara barnets/elevens behov. Lagen om grundläggande utbildning förutsätter samarbete med hemmet (3§ 3 mom. GrUL).

Samarbete och överläggningar med vårdnadshavarna föregår alltid det administrativa beslut som skall fattas samt om möjligt av en psykologisk eller medicinsk undersökning eller social utredning av eleven och hans inlärningsförutsättningar (15§ GrFO). Man bör för vårdnadshavarna klargöra skillnaden mellan specialundervisning på deltid dvs den som speciallärare ger elever med lindrigare inlärnings- eller anpassningssvårigheter inom allmänundervisningens ram och den mera omfattande specialundervisning som ges de elever som överförs till specialundervisning.

I kommunens instruktion skall det finnas bestämt vem eller vilken myndighet i kommunen som beslutar om överföring till specialundervisning, såväl då vårdnadshavarna går med på överföringen som då vårdnadshavarna motsätter sig den. Detta skall överensstämma med vad som bestäms i **Lagen om förvaltningsförfarande (598/1982)**. Det administrativa beslutet inklusive besvärshanvisning skall alltid delges vårdnadshavarna.

Vid beslut om överföring till specialundervisning skall också utvärdering av möjligheterna till framgångsrik inläring ske.

Som en följd av överföring till specialundervisning skall det för eleven alltid uppgöras en individuell plan för hur undervisningen skall ordnas.

Samma administrativa principer som vid överföring till specialundervisning gäller då en elev överförs tillbaka till allmänundervisning, vilket också är möjligt och skall tillämpas om elevens särskilda svårigheter övervunnits så att eleven kan nå målsättningarna i allmänundervisningens läroplan.

Vem har rätt till förlängd läroplikt?

Barn som är varaktigt bosatta i Finland är läropliktiga. Läroplikten börjar det år då barnet fyller sju år.

Om ett handikapp eller en sjukdom hos barnet medför att de mål som ställts för den grundläggande utbildningen inte kan nås under nio år, blir barnet läropliktigt ett år tidigare än vad som i övrigt är bestämt och läroplikten fortgår i 11 år (**25§GrUL 2 mom**).

Den som omfattas av förlängd 11-årig läroplikt skall delta i förskoleundervisningen som ordnas det år då läroplikten börjar. Förskoleundervisningen omfattar vanligtvis ett år men för elever som omfattas av specialundervisning kan förskoleundervisningen omfatta två år (**9§GrUL 2 mom**).

En elev som senare under skolgången visar sig vara i behov av förlängd läroplikt har rätt till denna också om beslutet måste göras då barnet redan går i grundskolan. Det handlar alltså inte enbart om tid utan om rätt till en substantiell god undervisning inkluderande specialundervisning.

Hur fattas beslutet om förlängd läroplikt?

Beslut om förlängd läroplikt fattas på basis av intyg av läkare eller psykolog av den eller det organ som finns bestämt i skolväsendets instruktion i kommunen. Av beslutet bör framgå när läroplikten inleds, också då beslutet fattas retroaktivt. Det administrativa beslutet skall alltid delges vårdnadshavarna inklusive besvärshanvisning.

Ett särskilt beslut om överföring till specialundervisning skall föregå eller åtfölja beslutet om förlängd läroplikt.

Olika sätt att ordna undervisningen för en elev med förlängd läroplikt.

Undervisningen av en elev med förlängd läroplikt kan ordnas på följande sätt:

- Barnet deltar som läropliktig i frivillig förskoleundervisning det år det fyller 5 år, därefter i den obligatoriska förskolan. Läroplikten fortsätter sedan i grundläggande utbildning.
- Barnet påbörjar läroplikten med den obligatoriska förskolan då det fyller 6 år, och läroplikten fortsätter sedan i grundläggande utbildning.
- Barnet inleder den grundläggande utbildningen senare så att skolgången inleds då barnet fyller 8 år och deltar före det i förskoleundervisning som läropliktig och som omfattar antingen ett eller två år dvs som 6- och 7-åring. Barnet kan då som 5-åring, om beslut om förlängd läroplikt inte ännu har fattats, omfattas av barndagvården och enligt överenskommelse delta i frivillig förskoleundervisning.
- Barnet kan överföras till förlängd läroplikt även sedan det är i grundskolan och har påbörjat den grundläggande utbildningen.

Undervisningsgrupperna inom den grundläggande utbildningen, i vilka elever med förlängd läroplikt ingår som integrerade, får omfatta högst 20 elever. Elevantalet i grupper med enbart sådana elever som har förlängd läroplikt får uppgå till högst 8 elever. Grupper med mycket gravt utvecklingsstörda som har förlängd läroplikt får ha högst 6 elever (**2§ 2mom. GrFO**).

Ansvaret för elever med förlängd läroplikt i förskoleundervisningen

Kommunen kan själv avgöra vilken förvaltning som ansvarar för förskoleundervisningen och var läroplikten fullföljs. Situationen är den att i en del kommuner ansvarar socialväsendet för förskolan och i andra hör den till bildningsväsendets ansvarsområde.

Alla läropliktiga barn, också de med förlängd läroplikt som är 5, 6 eller 7 år, lyder under lagstiftningen för den grundläggande utbildningen oberoende av var läroplikten fullföljs.

Ett barn som omfattas av förlängd läroplikt och som deltar i förskoleundervisning som 5-, 6-, eller 7-åring inom barndagvården eller förskola kan höra till socialväsendets ansvarsområde men socialväsendet måste följa lagstiftningen för den grundläggande utbildningen gällande läroplikten. Det betyder också att specialresurser inom bildningsväsendet skall reserveras för barnet ifråga. Skolväsendet har genom specialundervisningen i kommunen ansvar för att barn med förlängd läroplikt och överförda till specialundervisning får den specialundervisning det har rätt till oberoende av var läroplikten fullföljs. Lyder förskolan under skolväsendet gäller naturligtvis samma sak.

För barn med förlängd läroplikt vilka är överförda till specialundervisning skall det uppgöras en individuell undervisningsplan oberoende av var läroplikten fullföljs. Den individuella undervisningsplanen bör uppgöras enligt anvisningarna för specialundervisningen i grunderna för läroplanen i samarbete med vårdnadshavarna och som ett yrkesövergripande samarbete. Ansvarsfördelningen vid uppgörandet av den mellan förskolan under socialförvaltningens respektive bildningsförvaltningens ansvarsområde bestäms lokalt.

Förklaringar till paragrafer i lagstiftningen finns i föregående kapitel.